

DOI: 10.46413/boneyusbad.1171532

Özgün Araştırma / Original Research

HPV ve Güvenli Cinsel Yaşam Konusunda Üniversite Gençlerini Bilgilendirmede Akran Eğitimi*

Peer Education in Informing University Youth on HPV and Safe Sexual Life

Nuran KÖMÜRCÜ¹ Seda DEĞİRMENCİ ÖZ² Nurcan UYSAL³

Serpil YEDEK⁴

¹ Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

³ Doç. Dr., İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

⁴ Öğr. Gör. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

Sorumlu yazar /
Corresponding author:

Seda DEĞİRMENCİ ÖZ

sedadegirmenci@aydin.edu.tr

Geliş tarihi / Date of receipt: 06.09.2022

Kabul tarihi / Date of acceptance: 16.04.2023

Atf / Citation: Kömürcü, N., Değirmenci Öz, S., Uysal, N., Yedek, S. (2023). HPV ve güvenli cinsel yaşam konusunda üniversite gençlerini bilgilendirme ve risklerini belirlemede akran eğitiminin etkisi. *BANU Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*. 5(1), 55-64. doi: 10.46413/boneyusbad.1171532

*Bu çalışma, 19. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Bu çalışma HPV enfeksiyonu ve güvenli cinsel yaşam konusuna ilişkin gençlerin bilgi düzeylerini belirlemek ve akran eğitimi ile farkındalık oluşturmak amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

Gereç ve Yöntem: Çalışma, bir vakıf üniversitesinde öğrenim gören 100 rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencisine, hemşirelik bölümü öğrencileri tarafından akran eğitimi verilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde, human papilloma virüsü (HPV) ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda bilgi formu ve Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği (HCTÖ) Kısa Formu eğitim sonrasında ise eğitimin değerlendirilmesine yönelik bilgi formu uygulanmıştır. Verilerin analizi, yüzde, ki kare, Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi ile yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılanların çoğu kadın (%61), 21-24 yaş aralığında (%66) olduğu, %68'inin HPV hakkında bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin HCTÖ'den aldıkları alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde, en düşük doğum kontrolü alt boyutundan (3.15 ± 0.97), en yüksek ise paylaşım alt boyutundan (3.83 ± 0.89) puan aldıkları saptanmıştır.

Sonuç: Öğrencilerin çoğunun cinsellikle ilgili eğitim almadığı ve HPV hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Verilen akran eğitimi sonrası gençlerin farkındalık düzeyinde artış gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: HPV, Akran eğitimi, Cinsel tutum, Cinsel yolla bulaşan hastalıklar

ABSTRACT

Aim: It was carried out as a semi-experimental study in order to raise awareness among young people about HPV infection and safe sex life and to determine their risks.

Material and Method: The study was carried out face to face by giving peer education to 100 students from the guidance and psychological counseling department studying at a foundation university, by the students of the nursing department. Before the training, the information form on HPV and sexually transmitted diseases and the Hendrick Sexual Attitude Scale (HCTS) Short Form were applied. Analysis of the data was done with percentage, chi-square, Mann Whitney U Test and Kruskal Wallis Test.

Results: It was determined that most of the students participating in the study were female (61%), were between the ages of 21-24 (66%), and 68% of them had no knowledge about HPV. When the sub-dimension mean scores of the students in HCTS were analyzed, it was determined that they got the lowest score from the birth control sub-dimension ($3.15 \pm .97$), and the highest score from the sharing sub-dimension ($3.83 \pm .89$).

Conclusion: It was observed that most of the students did not receive education about sexuality and did not have sufficient knowledge about HPV. It was determined that the awareness of the students increased and they decided to go to the hospital for vaccination and control.

Keywords: HPV, Peer education, Sexual attitude, Sexually transmitted diseases

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere her yıl 15-49 yaş arası bireylerde, 400 milyon sifiliz, klamidya, Human Papilloma Virus (HPV) gibi tedavi edilebilir cinsel yolla bulaşan hastalıkların (CYBH) görüldüğünü belirtmektedir (WHO, 2013). Cinsel ilişki deneyimleyen 14-17 yaş grubu adölesanların %25'inde ilk cinsel ilişkiden bir sene sonra en az bir CYBH saptanmıştır (Tu ve ark., 2009). Cinsel ilişkide bulunan adölesanlarda en fazla %30 HPV enfeksiyonu saptanmıştır (Yakut ve Erkinç, 2013). Cinsel yönden aktif erişkinlerin %70'inden fazlası 15-24 yaş arasında HPV'ye maruz kalmıştır (Güllü ve Tümer, 2022). HPV'nin, cinsel yolla bulaşan bir virüs olması nedeniyle kadınlarda özellikle serviks kanserinin en önemli etyolojik faktörü olarak gösterilmektedir (%99.7) (Özdemir ve ark., 2020). Serviks kanseri dünyada her iki dakikada bir kadının ölümüne sebep olmaktadır. Bireyin cinsel yönden aktif olmadığı 9-13 yaş döneminde, HPV aşısıyla (Bivalan aşısı HPV tip 16 ve tip18, Kuadriyalan aşısı HPV tip6, tip11, tip16, tip18) yüksek düzeyde korunma sağlandığı belirlenmiştir (Aydoğdu ve Özsoy, 2018; Dönmez ve Gümüşsoy, 2020; Özdemir ve ark. 2020). Ülkemizde HPV uygulaması henüz ulusal aşılama programına ücretsiz olarak dahil edilmemiş, ailenin isteğine bağlı ve ücretli olup bu konuda çalışmalar yapılmaktadır. Ancak Pap Smear testi ve HPV DNA taraması ile erken teşhis yapılabilmektedir.

HPV'den korunmada aşılama kadar önemli olan bir diğer faktör gençlerin cinsellik ve CYBH hakkında eğitilmesidir. Yapılan çalışmalar ile, adölesanların cinsellik, CYBH ve korunma yollarına ilişkin konularda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirtilmektedir (Çalışkan, Çevik ve Ergün, 2015; Aykan, Altındış, Ekerbiçer, Aslan ve Altındış, 2017; Akalpler ve Eroğlu, 2018; Sadoh ve ark., 2018). Adölesanların bu konuda yeterli ve doğru bilgiye sahip olmamaları ve nereden hizmet alacaklarını da bilmemeleri risk oluşturmaktadır (Karabulutlu ve Kılıç, 2011; Aslan, Bektaş, Başgöl ve Demir, 2014; Özdemir ve ark. 2020; Güllü ve Tümer, 2022). Bu nedenle sağlıklı cinsel yaşamlarının olabilmesi için eğitimlerin yapılması oldukça önemlidir (Aslan ve ark., 2014). Adölesanlarda, cinsellik ve üreme sağlığı hakkında en önemli bilgi kaynaklarından birisi onların akranlarıdır (UNFPA, 2005) Aynı sosyal grup içindeki bireyler "akran" olarak tanımlanmıştır, bireyde davranış, tutum, inanç ve

bilgi gelişimi sağlayacak öğrenim süreci, eğitim, bunun akran tarafından gerçekleştirilmesi ise akran eğitimi olarak ifade edilmektedir (Piffner, 2004). Yapılan çalışmalarda, akran eğitiminin bilgi sahibi olmada etkili olduğunu belirtilmektedir (UNFPA, 2005, Sadoh ve ark., 2018).

Bu doğrultuda bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin güvenli cinsel yaşam ve HPV enfeksiyonuna ilişkin bilgi, tutumlarını öğrenmek ve akranları tarafından konuya ilişkin bilgilendirme yaparak farkındalıklarını artırmak amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Öğrencilerin cinsellik ve HPV'ye ilişkin bilgileri nedir?
- Öğrencilerin cinsel tutumları ne düzeydedir?

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü (Tasarımı)

Araştırma, tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini, bir üniversitenin eğitim fakültesi rehberlik ve psikoloji danışmanlık bölümünde öğrenim gören 120 üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Üçüncü sınıf öğrencilerinin seçilme nedeni kendilerine akran eğitimi verecek grubun da 3. Sınıf öğrencisi olmasıdır. Araştırma grubu ise doğrudan sağlıkla ilgili olmayan bir bölüm olması ve öğrenci sayısı göz önüne alınarak belirlenmiştir. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir (120 öğrenci). Ancak 100 öğrenciye ulaşılmıştır.

Çalışma için verilen HPV ve güvenli cinsel yaşam konusunda bilgilendirmeye yönelik akran eğitimi, hemşirelik bölümü 3. sınıf öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Eğitim veren 3. sınıf öğrencilerinin, "Akran Eğitici Eğitimliği" konusunda almış oldukları Kadın Sağlığı dersinde gerekli eğitim ve uygulamalar yaptırılarak deneyim kazanmaları sağlanmıştır. Ayrıca üniversitede düzenlenen "Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar: Human Papilloma Virus" konulu sempozyumunda konuyla ilgili farkındalık kazandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama işleminde kullanılan Human Papilloma Virüsü (HPV) ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusunda Bilgi Formu ve Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği (HCTÖ) Kısa Formu öğrencilere dağıtılarak öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Veri toplama işlemi sonrası “Rahim Ağzı Kanserine Neden Olan Bir Virüs: HPV” broşürü eğitim aracı olarak kullanılmış olup, eğitim sonunda Eğitimin Değerlendirilmesine ilişkin bilgi Formu doldurulmuştur.

Human Papilloma Virüsü (HPV) ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusunda Bilgi Formu: HPV ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda farkındalık düzeyine yönelik sorular içeren 24 soruluk bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik, tanıtıcı bilgiler ile HPV ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara ilişkin sorular içeren bilgi formu araştırmacılar tarafından literatür taramasıyla hazırlanmıştır (Kaya ve ark., 2007; Unutkan ve Yangın, 2016; Erenoğlu ve Bayraktar, 2017).

Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği (HCTÖ) Kısa Formu: Hendrick, Hendrick ve Reich (2006) tarafından geliştirilen 23 maddelik HCTÖ'nün Türkçeye uyarlamasını Karaçam, Totan, Babür ve Koyuncu (2012) yapmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin onaylayıcılık, doğum kontrolü, paylaşım ve araç olarak değerlendirme olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Katılımcılardan maddelerde belirtilen cinsel tutumlara ilişkin ifadeleri değerlendirmeleri istenmiştir. Maddelere verilen yanıtlar 5'li likert olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflamalar, “A: Kesinlikle katılıyorum, B: Katılıyorum, C: Kararsızım, D: Katılmıyorum ve E: Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Ölçeğin puanlaması; 1-10., 19-23. maddeler A= 1 puan, B= 2 puan, C= 3 puan, D= 4 puan, E= 5 puan olarak hesaplanmıştır. 11-18. maddeler A= 5 puan, B= 4 puan, C= 3 puan, D= 2 puan, E= 1 puan olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplamından alınan yüksek puanlar bireyin ideal, sağlıklı ve dengeli cinsel tutum içerisinde olduğuna işaret ederken alınan düşük puanlar ise bireyin kendini merkeze alan cinsel yaşam içerisinde olduğunu ve idealden uzak cinsel tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Eğitimin Değerlendirme Formu: Eğitim sonrası öğrencilere, eğitim konusunun ilgisini çekmesi, bu eğitime ihtiyacı olduğunu düşünmesi, eğitimin

farkındalık yaratması, eğitim sonrası kendisinde risk gördüyse hastaneye gitmeyi düşünmesi ve eğitimle ilgili görüşlerini içeren soruları içermektedir.

Akran Eğitiminin Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Akran eğitimi için öğrencilerden ve bölüm öğretim elemanlarından randevu alınarak eğitim hafta içi ders saati bitiminde planlanmıştır. Eğitime projeyi yürüten öğretim elemanları da katılmıştır. İlk önce öğrencilerin 24 sorudan oluşan bilgi formu ve HCTÖ kısa formunu doldurmaları istenmiştir. Eğitim öncesinde öğrencilere konuyla ilgili hazırlanmış olan broşür dağıtılarak incelenmeleri istenmiştir. Daha sonra projede yer alan hemşirelik öğrencileri tarafından power point sunum ve video gösterimi ile eğitim gerçekleştirilmiştir. Akran eğitimleri üçüncü sınıf öğrencilerinin yeterli katılımının sağlanamaması nedeniyle üç kez tekrar edilmiş ve her bir eğitim yaklaşık bir saat sürmüştür. Toplamda 100 öğrenciye ulaşılmış, öğrencilerin eğitimlere katılımları devam etmediği için sonlandırılmıştır. Eğitimlerin sonunda eğitimleri değerlendirilmeye yönelik kısa bilgi formu uygulanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için üniversitenin BAP komisyonundan (Tarih: 2017/07 ve Sayı: 54167746-050.03.04) ve etik kurul komisyonundan (06.04.2017 ve Karar No: 2017/07) izin alınmıştır. Ölçeğin kullanımı için geçerlilik güvenilirlik çalışmasını yapan Karaçam ve arkadaşlarından gerekli izin alınmıştır. Ayrıca eğitim öncesi öğrencilerden onam alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin normal dağılımda olup olmadığı Shapiro-Wilk normallik testi ile bakılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, Ki kare Testi, Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi ile analiz edilmiştir. Veriler, SPSS 20 İstatistiksel Veri Analizi Programı ile analiz edilip anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin %66'nın 21-24 yaş aralığında olduğu, %61'inin kadın, %60'nun yaşamını bir ilde geçirdiği, %40'nın şuan ailesiyle birlikte yaşadığı, %35'inin annesinin ilkokul ve %31'inin babasının lise mezunu oldukları belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %72'nin cinsel ilişki deneyimi olmadığı, %60.7'sinin CYBH

karşı önlem aldıkları, önlem alan öğrencilerin ise %54'ünün'sinin kondom kullandıkları saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Cinsellik Yaşama Durumları

Demografik Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş		
18-20	34	34
21-24	66	66
Cinsiyet		
Erkek	39	39
Kadın	61	61
Yaşamını Geçirdiği Yer		
Köy	4	4
İlçe	36	36
İl	60	60
Kaldığı Yer		
Yurtta	28	28
Aileyle	40	40
Evde yalnız	13	13
Evde arkadaşlarıyla	19	19
Annenin Öğrenim Durumu		
Okur yazar değil	3	3
Okur yazar değil	35	35
İlkokul	22	22
Ortaokul	28	28
Lise	12	12
Üniversite		
Babanın Öğrenim durumu		
Okur yazar değil	1	1
Okur yazar değil	18	18
İlkokul	29	29
Ortaokul	31	31
Lise	21	21
Üniversite		
Cinsel İlişki Deneyimi		
Evet	28	28
Hayır	72	72
CYBH karşı önlem alma		
Evet	17	61
Hayır	11	40
Cinsel ilişki sırasında önlem alma yöntemi		
Yok	13	46
Kondom	15	54

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsellik ve HPV'ye İlişkin Bilgileri (n=100)

Cinsellik ve HPV'ye İlişkin Bilgiler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsellikle ilgili eğitim alma durumu		
Evet	29	29
Hayır	71	71
CYBE hakkında bilgi sahibi olma		
Evet	54	54
Hayır	46	46
HPV Hakkında Bilgi Sahibi Olma		
Evet	32	32
Hayır	68	68
HPV'nin bulaşma yolları*		
Cinsel ilişki sırasında	79	79
Cilt teması ile	23	23
Kan ve vücut sıvıları	39	39
Prezervatif açık kısmı	20	20
Bulaşma yollarını bilmiyorum	18	18
HPV'nin kansere neden olma durumu		
Evet	53	53
Hayır	4	4
Bilmiyorum	43	43
HPV'nin hangi kanserlere hazırlayıcı olduğu*		
Rahim ağzı	80	80
Yumurtalık	31	31
Prostat	22	22
Diğer	8	8
HPV aşısı varlığını bilme durumu		
Evet	33	33
Hayır	2	2
Bilmiyorum	65	65
HPV aşısı Yapılacak kişileri bilme durumu		
Kadın	4	4
Kadın ve erkeklere	58	58
Bilmiyorum	38	38
HPV aşısı yaptırma durumu		
Evet	1	1
Hayır	81	81
Bilmiyorum	18	18
HPV aşısının yapılma sıklığı		
Bir kez	3	3
Üç kez	10	10
Bilmiyorum	87	87
HPV aşısının hangi yaş gruplarına yapıldığı		
Her yaşta yapılır	7	7
Cinsel ilişkiye girmemiş olanlara	6	6
Cinsel yaşamın aktif olduğu her yaşta	35	35
Bilmiyorum	52	52

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin HPV'ye ilişkin bilgileri incelendiğinde, %71'inin cinsellikle ilgili eğitim almadığı, %54'ünün CYBE hakkında bilgisinin olduğu ve yalnızca %32'inin HPV hakkında bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. HPV'nin cinsel ilişki sırasında bulaştığını düşünenlerin oranı %79, kansere neden olduğunu düşünenler %53 iken %80'i rahim ağzı kanserine yol açtığını

belirtmiştir. Öğrencilerin %33'ü HPV aşısının var olduğunu, %58'inin hem erkek hem kadına aşının yapıldığını bilmekte iken, %87'si aşının yapılma sıklığını, %52'si aşının hangi yaş gruplarına yapıldığı hakkında bilgi sahibi değildir. Çalışmaya katılan öğrencilerden yalnızca birinin bu aşığı yaptırdığı belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Cinsellik ve Cinsel Yaşama İlişkin Durumlarının İncelenmesi

	Kadın		Erkek		X ²	p
	n	%	n	%		
Cinsel İlişki Yaşama Durumu						
Evet	4	14.3	24	85.7	35.67	0.000
Hayır	57	79.2	15	20.8		
CYBH Karşı Önlem Alma Durumu						
Evet	1	5.9	16	94.1	26.15	0.000
Hayır	60	72.3	23	27.7		
Cinsellikle İlgili Eğitim Alma Durumu						
Evet	16	5.9	13	94.1	.583	0.445
Hayır	45	72.4	26	27.7		
Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklarla İlgili Bilgi Durumu						
Evet	28	51.9	26	13	4.13	0.042
Hayır	33	71.7	48.1	28.3		

X²: Ki-kare

Öğrencilerin cinsiyet ve cinsellik yaşama durumları incelendiğinde; cinsiyet ve cinsel ilişki yaşama durumu arasında anlamlı bir fark olup (X²=35.67, p≤0.000) erkek öğrencilerin (%85.7) kadın öğrencilere (%14.3) göre cinsel ilişki yaşama durumu daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyet ve bulaşıcı hastalıklara önlem alma durumu arasında anlamlı fark olup (x²=26.15, p≤0.000) erkek öğrencilerin (%94.1) kadın öğrencilere (%5.9) göre bulaşıcı hastalıklara karşı daha fazla önlem aldığı belirlenmiştir. Cinsiyet ve eğitim alma durumu, cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili bilgi sahibi olma durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (p≥0.000) (Tablo 3).

Öğrencilerin HCTÖ'den aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde, onaylayıcılık alt boyutu 3.52 ± 1.05, doğum kontrolü alt boyutu 3.15 ± 0.97, paylaşım alt boyutu 3.83 ± 0.89 ve araç olarak değerlendirme alt boyut puan ortalaması 3.21 ± 0.91 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini gösteren Cronbach alfa katsayıları alt boyutlarda 0.825 ile 0.934 arasında

değişmekte olup bu sonuçlar ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 4'de öğrencilerin bazı demografik özellikleri ile HCTÖ alt boyutları karşılaştırıldığında; cinsiyet ile onaylayıcılık, paylaşım ve araç değerlendirme alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.05). Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre onaylayıcılık alt boyutundan (Z=-4.57, p=0.000) ve araç değerlendirme alt boyutundan (Z=-2.484, p=0.013) anlamlı olarak yüksek puan aldığı, erkek öğrencilerin ise kadın öğrencilere göre paylaşım alt boyutundan anlamlı olarak yüksek puan aldıkları (Z=-2.14, p=0.032) saptanmıştır. Yaşanılan yere göre ölçek alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0.05).

Öğrencilerin cinsellikle ilgili özellikleri ile HCTÖ alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsel ilişki yaşama durumu ile onaylayıcılık ve araç değerlendirme alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Cinsel ilişki

deneyimi olmayan öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutu ($Z=-6.31$, $p=0.000$) ve araç değerlendirme alt boyutundan ($Z=-2.59$, $p=0.020$) yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Cinsel ilişki deneyimi olan öğrencilerin ise paylaşım alt boyutundan ($Z=-2.59$, $p=0.010$) yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Bulaşıcı hastalıklara karşı önlem almayan öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan ($Z=-2.36$, $p=0.018$), önlem alan öğrencilerin ise paylaşım alt boyutundan ($Z=-1.96$, $P=0.049$) anlamlı olarak yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Cinsellikle ilgili eğitim almayan öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan ($Z=-2.36$, $p=0.018$), eğitim alan öğrencilerin ise paylaşım alt boyutundan ($Z=-1.96$, $p=0.049$) anlamlı olarak yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar hakkında bilgi sahibi olmayan

öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutu ($Z=-2.93$, $p=0.003$) ile araç değerlendirme alt boyutundan ($Z=-2.10$, $p=0.035$) yüksek puan aldıkları, bilgisi olan öğrencilerin ise paylaşım alt boyutundan ($Z=-2.44$, $p=0.015$) yüksek puan aldıkları saptanmıştır. HPV hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan ($Z=-2.10$, $p=0.035$) yüksek puan aldığı belirlenmiştir.

HPV eğitimi sonrasında eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik uygulanan bilgi formuna göre; öğrencilerin %73'ü eğitim konusunu ilgi çekici bulmuş, %64'ü cinsellikle ilgili eğitime ihtiyaçlarının olduğunu, %83'ü eğitimin kendilerinde farkındalık yarattığını ve %52'si eğitim sonrası aşı olmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4. HCTÖ Alt Boyut Puan Ortalamalarının Bazı Demografik, HCYBH ve Cinsellik Yaşama Durumları ile Karşılaştırma (n=100)

Özellikler	HCTÖ Alt Boyutları			
	Onaylayıcılık	Paylaşım	Doğum Kontrolü	Araç Değerlendirme
	Sıra Ort.	Sıra Ort.	Sıra Ort.	Sıra Ort.
Cinsiyet				
Kadın	60.64	45.03	52.64	55.76
Erkek	33.63	57.64	45.94	41.14
U/p değeri	531.5/0.000	872.0/0.032	10115/0.246	824.5/0.013
Yaşanılan Yer				
Köy	19.38	78.38	35.75	33.63
İlçe	48.88	50.53	48.39	52.92
İl	53.55	48.63	52.75	50.18
KW/p değeri	5.391/0.068	3.977/0.137	1.651/0.438	1.624/0.444
Cinsel İlişki Deneyimi				
Evet	20.98	61.88	47.45	39.38
Hayır	61.44	45.32	51.01	54.19
U/p değeri	181.5/0.000	661.5/0.010	922.5/0.571	696.5/0.020
CYBH Önlem Alma				
Evet	21.29	64.65	46.59	42.00
Hayır	55.95	46.96	50.7	51.66
U/p değeri	209.0/0.000	448.0/0.020	639.00/0.583	0561.0/0.205
Cinsellikle İlgili Eğitim				
Almış	39.13	59.02	56.05	42.25
Almamış	54.29	46.44	47.61	53.06
U/p değeri	689.5/0.018	741.0/5.049	824.5/0.179	777.0/0.90
CYBH Bilgisi				
Var	42.31	56.42	52.09	44.48
Yok	59.23	42.30	47.49	56.62
U/p değeri	799.5/0.003	868.5/0.015	1102.0/0.417	917.0/0.035
HPV Hakkında Bilgi Sahibi Olma				
Evet	41.22	52.83	48.23	48.28
Hayır	54.19	48.65	50.84	50.82
U/p değeri	791.0/0.035	981.5/0.497	1015.5/0.666	1017.0/0.679

U: Mann Whitney U KW: Kruskal-Wallis

TARTIŞMA

Üniversitede eğitim gören gençler, cinsel sağlık ve üreme sağlığı açısından risk altında olan bir gruba oluşturmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençler erken yaşta cinsel deneyim yaşadığı bildirilmiştir (Aras ve ark.,2007; Kaya, Serin ve Genç, 2007). Çalışmaya katılan öğrencilerin %28'inin cinsel deneyimi olduğu ve %54'ünün'sinin kondom kullandığı belirlenmiştir. Literatür çalışmamızı destekler nitelikte olup, öğrencilerin evlilik öncesi cinsel deneyim yaşama oranlarının genellikle düşük olduğu ve korunma yöntemi olarak kondom kullandıkları gösterilmiştir (Aras ve ark., 2007; Kaya ve ark., 2007; Gölbaşı ve Kelleci, 2011; Evcili, Cesur, Altun, Güçtaş ve Sümer, 2013; Kahyaoğlu Süt, Aşçı ve Gökdemir, 2015; Can, Erkal Aksoy ve Dereli Yılmaz, 2018). Buna göre cinselliği deneyimleyenlerin hem kontraseptif olarak hem de CYBH önlemek adına kondomu tercih ettiği düşünülebilir.

Çalışmamızda öğrencilerin çoğunluğunun cinsellikle ilgili eğitim almadığı (%71) HPV enfeksiyonu (%68) ve aşısı (%65) hakkında bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Bu rağmen öğrencilerin yarısından fazlası (%54) CYBH hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Unutkan ve Yangın'ın (2016) çalışmasına katılan öğrencilerin yarısına yakını (%43.6) HPV aşısını daha önce hiç duymamıştır. Mehta ve arkadaşlarının (2013) yaptıkları çalışmada her iki öğrenciden birinin HPV aşısını duymadıklarını bildirmişlerdir (Mehta, Rajaram, Goel ve Goel, 2013). Yapılan çalışmalar gençlerin CYBH, HPV, cinsellikle ilgili bilgi düzeylerinin genellikle yetersiz ve bilgi kaynaklarının güvenilir olmadığını göstermektedir (Çalışkan ve ark. 2015; Aykan ve ark., 2017; Erenoğlu ve Bayraktar, 2017; Sadoh ve ark., 2018; Akalpler ve Eroğlu, 2018; Çınar ve ark., 2019; Yılmaz ve ark., 2021). Bu çalışmaların aksine Kanada'da yapılan bir çalışmada öğrencilerin HPV enfeksiyonu ve aşısı hakkında yüksek oranda bilgi sahibi olduğu, bilgi kaynaklarının birinci sırada hekim ve hemşireler, ikinci sırada medya ve aile üyelerinin olduğu belirlenmiştir (Piedimonte ve ark., 2018; Güllü, 2022). Yurtdışı ile ülkemizde yapılan araştırmalar arasındaki bu fark ülkemizde cinselliğin hala bir tabu olarak görülmesi ile ilgili olabilir.

Çalışmamızda, HCTÖ'nin doğum kontrol alt boyutundan alınan puanların öğrencilerin bazı demografik özellikleri ve cinsel tutum

davranışlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu durum, tüm öğrencilerin doğum kontrol düzeyinin aynı olduğunu, öğrencilerin sorumlu, hoşgörülü cinselliği tercih etme eğilimi gösterdiği ve cinsel eşini merkeze aldığı belirtilmektedir. Yapılmış olan çalışmalarda, iki cinsiyet arasında doğum kontrol alt boyut puanlarında fark olmadığı saptanmıştır (Hendrick ve ark., 2006; Aşçı, Gökdemir ve Kanbay, 2016). Bazı çalışmalarda da öğrencilerin cinsellik hakkında bilgi alma durumu ile HCTÖ'nin doğum kontrolü alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Can ve ark., 2018; Kahyaoğlu Süt ve ark., 2015). Bulgularımızın aksine, Karaçam ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında kadınların erkeklerden daha fazla doğum kontrol düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Erenoğlu ve Bayraktar'ın (2017) çalışmasında "doğum kontrol" alt boyutunun cinsiyet, sınıf, cinsel eğitim alma durumu vb. sosyo-demografik özelliklerin etkilediği, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, "sorumlu ve hoşgörülü olmayan cinsel yaşamı tercih etme" eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Toplumun sosyo-kültürel yapısı ve cinsellikle ilgili değer yargıları, cinsellik konusunda farklı yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kadınların istenmeyen gebelikler yaşama korkusu farklı sonuçların elde edilmesinde etkili olabilir.

HCTÖ'nün onaylayıcılık alt boyutu, öğrencilerin cinsiyet, cinsel ilişki deneyimi, HPV hakkında bilgi sahibi olma gibi özelliklerini etkilediği belirlenmiştir. Buna göre erkeklerden, cinsel deneyimi olan, bulaşıcı hastalıklara karşı önlem alan, cinsellikle ilgili eğitim alan, CYBH ve HPV hakkında bilgisi olan öğrencilerin daha düşük puan aldığı belirlenmiş olup, erkeklerin, gelişmiş güzel cinsel yaşamı daha fazla onayladıkları ve bu yaşama yönelik tutum sergileme eğilimleri oldukları söylenebilir. Elde edilen bu bulgular daha önce yapılmış araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çalışmalarda erkeklerin, alkol ve sigara kullananların, cinsel partneri olanların ve evlilik öncesi cinsel ilişkiyi onaylayanların onaylayıcılık puan ortalamalarının düşük olduğu belirlenmiştir (Hendrickve ark., 2006; Can ve ark., 2018; Kahyaoğlu Süt ve ark., 2015; Aşçı ve ark. 2016; Erenoğlu ve Bayraktar, 2017). Yapılan çalışmalara göre, özellikle erkek öğrencilerin kızlara göre daha gelişmiş cinsel yaşamı onayladıkları saptanmıştır (Karaçam ve ark., 2012; Kahyaoğlu Süt ve ark., 2015). Kadınlar için ataerkil toplumlarda cinsellik hala tabu olarak görülmekte ve gizli kalması gereken

veya yaşanmaması gereken bir durum olarak kabul edilmektedir. Erkekler için ise erkekliğin sembolü olarak düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda erkeklerin cinsel tutum düzeylerinin düşük olması beklenen bir durumdur.

HCTÖ'nün paylaşım alt boyutunda erkeklerin, cinsel ilişki deneyimi olanların, bulaşıcı hastalıklara karşı önlem alanlar ve CYBH hakkında bilgisi olanların daha yüksek puan aldıkları ve ideal cinsel tutum sergilemeye yönelik tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda paylaşım alt boyutundan erkeklerin, cinsel eğitim alanların, doğum yeri il olanların, cinsel partneri olanların, evlilik öncesi cinsel ilişkiye olumlu bakanların ve 4. sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Kahyaoğlu Süt ve ark., 2015; Erenoğlu ve Bayraktar, 2017). Yapılan bazı çalışmalarda da cinsel eğitim alanların almayanlara göre paylaşım puan ortalamaları yüksek bulunmuş olup ideal cinsel tutum sergilemeye yönelik tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir (Aşçı ve ark., 2016; Can ve ark., 2018). İdealist cinselliği değerlendiren paylaşım faktörü açısından erkek ve kız öğrenciler arasında farklılık olmadığını ortaya koyan çalışmalar da vardır (Hendrick ve ark., 2006; Karaçam ve ark., 2012). Gençlerde, toplumsal ve kültürel baskının sonucunda cinsel paylaşım yetersizdir ancak artan yaşla birlikte cinsel deneyimin arttığı, cinsellikte paylaşımın esas olduğu ve her iki cinsin ortak bir noktada buluşarak ideal bir cinsel tutum sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir.

HCTÖ'nün araç olarak değerlendirme alt boyutundan kız öğrencilerin, cinsel ilişki deneyimi ve CYBH hakkında bilgisi olmayanların puan ortalamaları daha yüksek bulunmuş olup, bu öğrencilerin cinsel yaşamında partnerini merkeze aldığı, biyolojik ve faydacı cinsel tutuma yönelmediğini göstermektedir (Can ve ark., 2018). Yapılan çalışmalarda, lisans birinci sınıf öğrencileri ve daha önce cinsel eğitim almayanlar cinsel partneri olmayan ve evlilik öncesi cinsel ilişkiye hayır diyenlerin araç olarak değerlendirme alt boyutundan yüksek puan aldıkları belirlenmiştir (Erenoğlu ve Bayraktar, 2017). Literatürde yer alan çalışmalarda, erkek öğrencilerin kızlara göre daha biyolojik ve faydacı bir cinsel tutuma yöneldiği saptanmıştır (Karaçam ve ark., 2012; Kahyaoğlu Süt ve ark., 2015; Erenoğlu ve Bayraktar, 2017). Buna göre erkeklerin cinselliği bazen bedensel zevk aracı olarak görmeleri nedeniyle cinsel birliklilikleri

kadınlardan daha fazla yaşadıkları söylenebilir. Bu nedenle ülkemizde gençlerin cinsel olarak aktif olmadan erken yaş dönemlerinde HPV ile ilgili bilinçlendirilmesi ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örnekleme tek merkezli olduğu için genelleme yapılamaz. Çalışma süresinin uzaması, vakıf üniversitelerindeki öğretim elemanı değişiklikleri ve öğrencilerin eğitim almaya istekli olmamalarından dolayı sınırlılıklar yaşanmıştır.

SONUÇ

Öğrencilerin çoğunun cinsellikle ilgili eğitim almadığı ve HPV hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Eğitimler sonrasında öğrencilerin cinsellikle ilgili daha kapsamlı eğitimlere ihtiyaçları olduğu, eğitimin hem HPV hem de güvenli cinsel yaşamla ilgili farkındalıklarını arttırdığı, en önemlisi ise eğitime katılanların yarısının eylem kararı alarak bir sağlık kuruluşuna gitme ve aşı olmayı düşündükleri belirlenmiştir.

Bu sonuçlara göre; üniversitelerde öğrencilere güvenli cinsel yaşam ve HPV konusunda özellikle hemşire akranları tarafından düzenli eğitim verilmesi ve öğrencilerin bu eğitimlere katılmalarının teşvik edilmesi önerilir. Akran eğitimleri ile öğrencilerin bilgi sahibi olmaları sağlanarak cinsel riskli davranışları azaltmalarına ve normalden sapma durumlarında sağlık yardımı almalarına yardımcı olabilir.

Teşekkür

İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencilerimizden, Sema Özgenç, Neslihan Kaya, İnci Okuyan, Nurbanu Yılmaz, Sinan Yılmaz, Fatih Kabakçı, Güner Toprak, Eda Akpunar, Seren Binektaş, Doğukan Şahin'e eğitimleri için teşekkür ederiz. Ayrıca İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne destekleri için teşekkür ederiz.

Araştırmanın Etik Yönü / Ethics Committee Approval

Araştırma için İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik onayı alınmıştır (Tarih: 06.04.2017 ve Karar No: 2017/07)

Yazar Katkısı / Author Contributions

Fikir/Kavram: N.K.; Tasarım: N.K.; Denetleme/Danışmanlık: N.K., S.D.Ö., N.U., S.Y.; Analiz ve/veya Yorum: N.K., S.D.Ö., N.U., S.Y.;

Kaynak Taraması: N.K., S.D.Ö., N.U., S.Y.; Makalenin Yazımı: N.K., S.D.Ö., N.U., S.Y.; Eleştirel İnceleme: N.K., S.D.Ö., N.U., S.Y.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek / Financial Disclosure

İstanbul Aydın Üniversitesi BAP komisyonu (Proje No: 54167746-050.03.04) tarafından finansal desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Akalpler, Ö., Eroğlu, K. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde üniversite öğrencilerinin sık görülen cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara ilişkin bilgileri ve cinsel davranışları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-19.
- Aksoy, H. Dağcıoğlu, K., Durmuş, M., Uyan, D. D., Sarı, E., Fidancı, İ., ... Cankurtaran, M. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin servikal kanser hakkında bilgi düzeyleri ve Human Papilloma Virus aşısına karşı tutumları. *The Journal of Turkish Family Physician*, 12(2), 66-75. doi: 10.15511/tjtfp.21.00266.
- Aras, S., Semin, S., Gunay, T., Orcin, E., Ozan, S. (2007). Sexual attitudes and risk taking behaviors of high school students in Turkey. *Journal of School Health*, (77), 359-366. doi: 10.1111/j.1746-1561.2007.00220.x
- Aslan, E., Bektaş, H., Başgöl, Ş., Demir, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin cinsel sağlık konusundaki bilgi düzeyleri ve davranışları. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 23(5), 174-182. doi: 10.31461/ybpd.465036.
- Aşçı, Ö., Gökdemir, F., Kanbay, Y. (2016). Examination of sexual attitudes of students in a university in Turkey. *International Journal of Health Sciences & Research*, 6(6), 245-253.
- Aydoğdu, S. G. M., Özsoy, Ü. (2018). Serviks kanseri ve HPV. *Androloji Bülteni*, 20, 25-29. doi: 10.24898/tandro.2018.62533.
- Aykan, Ş. B., Altındış, M., Ekerbiçer, H., Aslan, F. G., Altındış, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili farkındalıkları. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-5.
- Can, R., Erkal Aksoy, Y., Dereli Yılmaz, S. (2018). Ebelik bölümü öğrencilerinin cinsel tutum ve öz-bilinç durumlarının değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1338-1347. doi:10.14687/jhs.v15i2.5311.
- Çalışkan, T., Çevik, C., Ergün, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusundaki bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 27-31. doi: 10.5505/bsbd.2015.67699.
- Çınar, İ. O., Özkan, S., Aslan, G. K., Alataş, E. (2019). Knowledge and behavior of university students toward human papilloma virüs and vaccination. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*. 6(3), 300-307. doi: 10.4103/apjon.apjon_10_19.
- Dönmez, F., Gümüşsoy, S. (2020). Adolescents knowledge, attitude, behavior and barriers regarding human papilloma virüs vaccine and cervical cancer. *International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences*. 6(3), 323-336.
- Erenoğlu, R., Bayraktar, E. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin cinsel tutumları ve etkileyen faktörler. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1745-1756.
- Evcili, F., Cesur, B., Altun, A., Güçtaş, Z., Sümer, H. (2013). Evlilik öncesi cinsel deneyim: Ebelik bölümü öğrencilerinin görüş ve tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(4), 486-498.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S., Reich, D. A. (2006). The brief sexual attitudes scale. *Journal of Sex Research*, 43(1), 76-86. doi: 10.1080/00224490609552301
- Gölbasi, Z., Kelleci, M. (2011). Sexual experience and risky sexual behaviours of turkish university students. *Archives Gynecology Obstetrics*, 283, 531-537. doi: 10.1007/s00404-010-1363-y.
- Güllü, F. N., Tümer, A. (2022). Türkiye'de son 10 yılda hemşirelik alanında yapılan Human Papilloma Virus konulu makalelerin incelenmesi. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 5(1), 72-86. doi: 10.52538/duhes.1021327
- Kahyaoglu Süt, H., Aşçı, Ö., Gökdemir, F. (2015). Hemşirelik bölümü yaz okulu öğrencilerinin cinsel tutumları ve etki eden faktörler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(4), 315-323. doi: 10.5455/pmb.1-1413968563.
- Karabulutlu, Ö., Kılıç, M. (2011). Üniversite öğrencilerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(2), 39-45.
- Karaçam, Ö., Totan, T., Babür, K. Y., Koyuncu, M. (2012). Hendrick cinsel tutum ölçeği kısa formunun Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13, 138-144.
- Kaya, F., Serin, Ö., Genç, A. (2007). Eğitim fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin cinsel yaşamlarına ilişkin yaklaşımlarının belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 441-448.

- Mehta, S., Rajaram, S., Goel, G., Goel, N. (2013). Awareness about human papilloma virus and its vaccine among medical students. *Indian Journal of Community Medicine*, 38(2), 92-94. doi: 10.4103/0970-0218.112438
- Özdemir, S., Akkaya, R. Kardeşahin, K. E. (2020). Analysis of community-based studies related with knowledge, awareness, attitude, and behaviors towards HPV and HPV vaccine published in Turkey: A systematic review. *Journal of the Turkish German Gynecological Association*, 21(2), 111-123. doi: 10.4274/jtgga.galenos.2019.2019.0071.
- Pfiffner, S. (2004). Akran Eğitimi Eğitici Eğitimi Rehberi. Karadağ Ö, (Eds) Ankara: Semih Ofset; 15-26.
- Piedimonte, S., Leung, A., Zakhari, A., Giordano, C., Tellier, P., Lau, S. (2018). Impact of an HPV education and vaccination campaign among Canadian University students. *Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada*, 40(4), 440-446. doi: 10.1016/j.jogc.2017.07.028.
- Sadoh, A. E., Okonkwo, C., Nwaneri, D. U., Ogboghodo, B. C., Eregie, C. ..., Famuyiwa, O. (2018) Effect of peer education on knowledge of human papilloma virus and cervical cancer among female adolescent students in Benin City, Nigeria. *Annals of Global Health*, 84(1), 121-128.
- Tu, W., Batteiger, B. E., Wiehe, S., Ofner, S., Van Der Pol, B., Katz, B. P., ... Fortenberry J. D. (2009). Time from first intercourse to first sexually transmitted infection diagnosis among adolescent women. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 163(12), 1106-11. doi: 10.1001/archpediatrics.2009.203.
- UNFPA- Peer, Y. (2005). Youth peer education toolkit. Training of trainers manual. Akran eğitimi eğitimci eğitimi rehberi. Erişim Tarihi: 26-01-2023, https://www.unfpa.org/sites/default/files/jahiapublications/documents/publications/2006/ypeer_tot.pdf
- Unutkan, A., Yangın, H. B. (2016). Üniversite öğrencilerinin human papilloma virüs aşısına ilişkin bilgi ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(2), 151-158. doi: 10.5455/pmb.1-1436515769.
- World Health Organization. Progress in Reproductive Health Research. Sexual Health-A New Focus for WHO. (2013). Erişim Tarihi: 19.09.2022, http://www.who.int/reproductivehealth/publication/s/sexual_health/en/
- Yakut, H. İ., Erkilinç S. (2013). Sexually transmitted diseases in adolescents. *The Journal of Gynecology-Obstetrics and Neonatology*, 10(39), 1623-1626.
- Yılmaz, B., Hat, B. N., Yürekli, Y., Oskay, Ü. (2021). Genç erişkinlerin Human Papilloma Virus (HPV) ve HPV aşısına ilişkin bilgi ve görüşleri: kesitsel bir çalışma. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 138-148. doi: 10.30934/kusbed.874847